

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม โดย ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 300 คนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัด เชียงใหม่ ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ของเดือนมีนาคม – เมษายน 2546 โดย ปัจจัยต่างๆ ที่ศึกษาได้แก่ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านคมนาคม ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน ปัจจัยด้านร้านอาหาร ปัจจัยด้านบริการธุรกิจท่องเที่ยว ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจ ปัจจัยด้านความสามารถในการพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้ ปัจจัยด้านของที่ระลึก ปัจจัยด้านความปลอดภัย และปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ในการศึกษาจะเป็นการสอบถามทัศนคติของนักท่องเที่ยวว่าปัจจัยแต่ละตัวนั้นมีอิทธิพลมากน้อยเพียงใดต่อการตัดสินใจมาเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามจำนวน 300 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 161 คน คิดเป็นร้อยละ 55.66 และอายุของกลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.0 ระดับการศึกษาจะอยู่ในระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 53.3 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นพนักงานของเอกชน คิดเป็นร้อยละ 27.7 และระดับรายได้ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับ 10,001 – 30,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 34.3

ส่วนพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 63.0 และจะเดินทางมาเที่ยวที่โบราณสถานเวียงกุมกามเป็นครั้งแรกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.7 สำหรับแหล่งของสื่อที่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโบราณสถานเวียงกุมกามนั้น กลุ่มตัวอย่างจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากคำบอกเล่าของเพื่อนหรือญาติเป็นจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 24.3 และสาเหตุที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกาม เนื่องจากต้องการทราบถึงประวัติของท้องถิ่น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า

ฤดูกาลว่ามีผลกระทบต่อการท่องเที่ยว เช่น ในฤดูฝนจะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวไม่สะดวก ในส่วนของค่าใช้จ่ายในการเดินทางนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการมาเที่ยวชม โบราณสถานเวียงกุมกามน้อยกว่า 500 บาท คิดเป็นร้อยละ 83.7 และบริการธุรกิจท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรมี ได้แก่ บริการจักรยานให้เช่าชมเมือง บริการนำเที่ยวจากมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และบริการข้อมูลท่องเที่ยวต่างๆ และกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ยังเห็นว่า นโยบายการโฆษณาประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเพราะจะทำให้บุคคลอื่นทราบและสนใจที่จะมาเยี่ยมชมโบราณสถานเวียงกุมกามได้ และสิ่งที่นักท่องเที่ยวเห็นว่าโบราณสถานเวียงกุมกามควรปรับปรุง ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร การอนุรักษ์สภาพดั้งเดิม การมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน ความสะอาดและเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ที่นั่งพัก การบริการด้านมััคคุเทศก์

ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามสามารถสรุปได้เป็น 3 ระดับ โดยเรียงตามลำดับปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามมากจนถึงปัจจัยที่ไม่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามมีดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่มีผลมากที่สุดต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามมี 4 ปัจจัยใหญ่ โดยปัจจัยแรกได้แก่ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อนได้แก่ ความเพียงพอของสถานที่พักผ่อน ความใกล้ชิดของสถานที่พักผ่อน การมีบริการน้ำดื่มฟรี ความสะอาดของสถานที่พักผ่อน บรรยากาศของสถานที่พักผ่อน การออกแบบสถานที่พักผ่อนให้เข้ากับธรรมชาติและ การเก็บเงินค่าบริการห้องน้ำสาธารณะ ปัจจัยที่สองได้แก่ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจ ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวหรือตัวโบราณสถานเวียงกุมกาม สภาพแวดล้อมได้แก่ชุมชนรอบๆ โบราณสถานเวียงกุมกาม การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และมััคคุเทศก์ท้องถิ่นต่างก็เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามเป็นอย่างมาก ปัจจัยที่สามที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามมาก ได้แก่ ปัจจัยด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้ โดยนโยบายการส่งเสริมหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐบาลหรือเอกชนของจังหวัดเชียงใหม่ หรือ ส่วนกลางมีผลกระทบต่อท่องเที่ยวเป็นอย่างมากทั้งสิ้น ปัจจัยสุดท้ายที่มีผลมากที่สุดต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม คือ ปัจจัยด้านของที่ระลึก ได้แก่ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ ราคา และการโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับของที่ระลึกที่มีจำหน่ายในโบราณสถานเวียงกุมกาม

ส่วนปัจจัยที่มีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามมี 5 ปัจจัยใหญ่ๆ โดยปัจจัยแรกได้แก่ ปัจจัยด้านราคาที่เกี่ยวข้องกับราคาค่าใช้จ่ายบริการรถม้า 150 บาทต่อคนต่อ 1/2 ชั่วโมง

ราคาค่าใช้บริการมัคคุเทศก์ ท้องถิ่น 200 บาทต่อครั้ง และราคาค่านั่งช้างเที่ยวชม 200 บาทต่อคนต่อชั่วโมง ปัจจัยที่สองที่มีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ได้แก่ ปัจจัยด้านร้านอาหารที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายของอาหาร การให้บริการของพนักงาน การใช้บรรจุภัณฑ์ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมใส่อาหาร และอาหารเพื่อสุขภาพ ปัจจัยที่สามที่มีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ได้แก่ ปัจจัยด้านบริการธุรกิจท่องเที่ยว เช่น บริการล้างอัดรูป บริการ Internet โดยปัจจัยนี้จะเกี่ยวข้องกับความเพียงพอของธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ การให้บริการของพนักงาน การใช้บรรจุภัณฑ์ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและการออกแบบสถานบริการให้เข้ากับสถานที่ ปัจจัยที่สี่ได้แก่ปัจจัยด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของพาหนะในการนำเที่ยว ความปลอดภัยจากผู้นำเที่ยว ความปลอดภัยด้านโครงสร้างอาคาร ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและการให้บริการของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ส่วนปัจจัยสุดท้ายที่มีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามคือ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ได้แก่ ความรวดเร็ว ความสะดวกของสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ความยากง่ายในการเข้าถึงบริการ และการให้บริการของพนักงาน

ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกาม ได้แก่ ปัจจัยด้านการคมนาคมที่เกี่ยวกับความไกลจากตัวเมือง การมีรถบริการรับส่งไป-กลับสนามบินฟรี หรือ ไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยปัจจัยเหล่านี้ไม่มีผลใดๆ ต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นในภาพรวมและความคิดเห็นของกลุ่มเพศ กลุ่มอายุ กลุ่มการศึกษา และกลุ่มรายได้ที่พบพบว่า กลุ่มเพศชาย เพศหญิงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกับภาพรวมยกเว้นปัจจัย 4 ปัจจัยที่กลุ่มเพศมีความคิดเห็นแตกต่างจากภาพรวม ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน ปัจจัยด้านร้านอาหาร ปัจจัยด้านของที่ระลึก และปัจจัยด้านความปลอดภัยโดยมีรายละเอียดดังนี้ สำหรับปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อนนั้นในภาพรวมเห็นว่า การเก็บเงินค่าบริการห้องน้ำสาธารณะมีผลมากต่อการท่องเที่ยวแต่เพศหญิงเห็นว่าการเก็บเงินค่าบริการห้องน้ำสาธารณะไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามแต่อย่างใด ส่วนปัจจัยด้านร้านอาหารนั้นในภาพรวมเห็นว่า อาหารเพื่อสุขภาพมีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวแต่เพศชายเห็นว่าอาหารเพื่อสุขภาพนั้นไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวแต่อย่างใด สำหรับปัจจัยด้านของที่ระลึกนั้นในภาพรวมเห็นว่า การใช้บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ของที่ระลึกที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมนั้นมีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวแต่เพศชายเห็นว่า การใช้บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ของที่ระลึกที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมนั้นมีผลมากต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ปัจจัยสุดท้ายที่เพศมีความคิดเห็นแตกต่างจากภาพรวมได้แก่ปัจจัยด้านความปลอดภัยเกี่ยวกับพาหนะในการนำเที่ยวโดยในภาพรวมเห็นว่า ความปลอดภัยของพาหนะในการนำเที่ยวมี

ผลน้อยต่อการท่องเที่ยวแต่เพียงเห็นว่าการนำเที่ยวมีผลมากต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม

ส่วนกลุ่มอายุนั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ส่วนใหญ่แตกต่างจากภาพรวมยกเว้นปัจจัยด้านความสามารถในการพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้ที่กลุ่มอายุต่างๆ มีความคิดเห็นตรงกับภาพรวม ซึ่งความคิดเห็นของกลุ่มอายุที่ต่างจากภาพรวมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มอายุที่ต่ำกว่า 20 ปี และกลุ่มอายุมากกว่า 50 ปี เช่น ปัจจัยด้านราคาในภาพรวมเห็นว่า ราคาค่าใช้บริการรถม้า ราคาค่าใช้บริการมัคคุเทศก์ และราคาค่านั่งช้างเที่ยวชมมีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวแต่กลุ่มอายุมากกว่า 50 ปี เห็นว่า ราคาค่าใช้บริการรถม้าและราคาค่าใช้บริการมัคคุเทศก์ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยด้านคมนาคมนั้นในภาพรวมเห็นว่าความไกลจากตัวเมืองหรือการมีรถบริการรับส่งจากสนามบินไปโบราณสถานเวียงกุมกามหรือจากโบราณสถานเวียงกุมกามไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ นั้นไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวแต่อย่างใด แต่กลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปีเห็นว่า ความไกลจากตัวเมืองมีผลมาก และการมีรถบริการรับส่งจากโบราณสถานเวียงกุมกามไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ มีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม และปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อนนั้น กลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปีเห็นว่า การเก็บเงินค่าบริการห้องน้ำสาธารณะนั้นมีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามแต่กลุ่มอายุมากกว่า 50 ปีเห็นว่าผลน้อยต่อการท่องเที่ยว

สำหรับความคิดเห็นของกลุ่มการศึกษานั้นส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นตรงกับภาพรวมยกเว้นกลุ่มการศึกษาระดับปริญญาโทและสูงกว่าปริญญาโทจะมีความคิดเห็นแตกต่างจากภาพรวม เช่น ในปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อนนั้นในภาพรวมมีความเห็นว่า ความเพียงพอของสถานที่พักผ่อนมีผลมากต่อการท่องเที่ยว แต่กลุ่มการศึกษาระดับปริญญาโทมีความเห็นว่าความเพียงพอของสถานที่พักผ่อนมีผลน้อย หรือ ปัจจัยด้านบริการธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างในภาพรวมเห็นตรงกันว่า การออกแบบสถานบริการให้กับสิ่งแวดล้อมมีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกาม แต่กลุ่มการศึกษาระดับปริญญาโทเห็นว่าผลมาก และกลุ่มการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาโทเห็นว่าไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกาม หรือ ปัจจัยด้านของที่ระลึกนั้น กลุ่มตัวอย่างในภาพรวมส่วนใหญ่เห็นว่าการให้บริการของพนักงานที่ขายของที่ระลึกมีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามแต่กลุ่มการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาโทเห็นว่า การให้บริการของพนักงานขายของที่ระลึกไม่มีผลต่อการท่องเที่ยว

สำหรับความคิดเห็นของกลุ่มรายได้นั้นส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นตรงกับภาพรวมยกเว้นกลุ่มรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทถึง 10,000 บาทจะมีความคิดเห็นแตกต่างจากภาพรวม เช่น

ปัจจัยด้านราคา กลุ่มตัวอย่างในภาพรวมมีความเห็นว่า ราคาเช่าจักรยาน 20 บาทต่อคนต่อเที่ยว ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถาน แต่กลุ่มรายได้ต่ำกว่า 5000 บาทต่อเดือนนั้นเห็นว่าราคาเช่าจักรยานมีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ส่วนปัจจัยด้านคมนาคมนั้น กลุ่มตัวอย่างในภาพรวมเห็นว่า ความไกลจากตัวเมืองไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวแต่กลุ่มรายได้ต่ำกว่า 5000 บาทเห็นว่ามีผลมาก และกลุ่มรายได้ 5000 - 10000 บาทเห็นว่ามีผลน้อยต่อการท่องเที่ยว หรือ ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน กลุ่มตัวอย่างในภาพรวมเห็นว่า การเก็บเงินค่าบริการห้องน้ำสาธารณะมีผลมากต่อการท่องเที่ยว แต่กลุ่มรายได้ต่ำกว่า 5000 บาทเห็นว่า การเก็บเงินค่าบริการห้องน้ำสาธารณะมีผลน้อยต่อการท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกาม

6.2 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษานั้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะจากการศึกษาของแต่ละปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านราคา จากการศึกษามองเห็นว่า ราคาค่าบริการรถราง 5 บาทต่อคนต่อครั้ง และราคาเช่าจักรยาน ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ดังนั้นเจ้าหน้าที่โบราณสถานควรโฆษณาประชาสัมพันธ์ในด้านราคาทั้ง 2 ปัจจัยนี้เพื่อก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปเห็นว่า ราคาค่าบริการที่เกิน 100 บาท เช่น ราคาค่าบริการรถม้า 150 บาทต่อคนต่อ 1/2 ชั่วโมง ราคาค่าบริการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 200 บาทต่อครั้ง และราคาค่านั่งช้างเที่ยวชม 200 บาทต่อคนต่อชั่วโมง ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ดังนั้นเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ประกอบการอิสระควรมุ่งเน้นกลุ่มอายุนี้ให้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

2. ปัจจัยด้านการคมนาคม จากการศึกษามองเห็นว่า ข้อได้เปรียบของโบราณสถานเวียงกุมกามว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เมือง ดังนั้นควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ไกลกับตัวเมือง มีการคมนาคมสะดวก เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวยังโบราณสถานเวียงกุมกามเพิ่มมากขึ้น

3. ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน จากการศึกษามองเห็นว่า ความเพียงพอของสถานที่พักผ่อน ความใกล้ของสถานที่พักผ่อน การมีบริการน้ำดื่มฟรี ความสะอาดของห้องน้ำ บรรยากาศของสถานที่พักผ่อน และอื่นๆ มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามมาก ดังนั้นเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะทำให้ความสนใจและดูแลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ นี้เพื่อให้โบราณสถานเวียง

กุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าประทับใจของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวต้องการมาเที่ยวชมในครั้งต่อไป

4. ปัจจัยด้านร้านอาหาร จากการศึกษาพบว่า ความสะอาดของร้านอาหารและรสชาติของอาหารมีผลต่อการท่องเที่ยว โบราณสถานเวียงกุมกามมาก ดังนั้นเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจในด้านความสะอาดและรสชาติของอาหาร โดยไม่ต้องเน้นอาหารหลากหลายมากแต่อย่างใด แต่ควรเน้นที่คุณภาพและความสะอาดของร้านอาหารที่มีจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวใน โบราณสถานเวียงกุมกามมากกว่า

5. ปัจจัยด้านบริการธุรกิจท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่าปัจจัยนี้มีผลน้อยต่อการท่องเที่ยว โบราณสถานเวียงกุมกาม ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องควรมีบริการธุรกิจการท่องเที่ยวที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เหมาะสม ไม่มาก หรือน้อยจนเกินไป แต่ควรจะเน้นในด้านการบริการของพนักงาน การใช้บรรณภัณฑ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและควรออกแบบสถานบริการธุรกิจท่องเที่ยวให้กลมกลืนเข้ากับ โบราณสถาน ไม่ดูทันสมัยหรือไม่เหมาะสมกับ โบราณสถานเวียงกุมกามแต่อย่างใด

6. ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยนี้มีผลมากต่อการท่องเที่ยว โบราณสถานเวียงกุมกาม ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องจึงสมควรที่จะปรับปรุง สงวน รักษาและดูแลโบราณสถานเวียงกุมกามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวต่อไป นอกจากนี้ผู้เกี่ยวข้องควรดูแลสภาพแวดล้อม ได้แก่ ชุมชนรอบข้าง ให้เป็นแหล่งที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว และควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ โบราณสถานเวียงกุมกามให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างๆ มากขึ้น ทั้งยังควรมีมัคคุเทศก์ให้บริการด้านข้อมูล เช่น ประวัติของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในโบราณสถานเวียงกุมกามเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ไปเที่ยวชมมากยิ่งขึ้น

7. ปัจจัยด้านความสามารถในการพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยนี้มีผลมากต่อการท่องเที่ยว โบราณสถานเวียงกุมกาม เพราะหากโบราณสถานเวียงกุมกามมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จะทำให้โบราณสถานเวียงกุมกามเป็นที่รู้จักและต้องการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และโบราณสถานเวียงกุมกามจะสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนและประเทศต่อไป ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านนี้

8. ปัจจัยด้านของที่ระลึก จากการศึกษาพบว่า รูปแบบ ราคาของของที่ระลึก และการโฆษณาเกี่ยวกับของที่ระลึกมีผลมากต่อการท่องเที่ยว โบราณสถานเวียงกุมกาม ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องควรจัดหาของที่ระลึกที่มีรูปแบบที่เหมาะสม สื่อถึงความเป็นท้องถิ่น และราคาไม่ควรจะสูง นอก

จากนี้ควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยวได้ทราบและสนใจซื้อกลับไปฝากคนรอบข้างได้ นอกจากนี้พนักงานขายของที่ระลึกควรมีคุณสมบัติในการเป็นพนักงานขายที่ดีที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจในของที่ระลึกและนอกจากนี้ผู้เกี่ยวข้องอาจต้องจัดหาบรรจุภัณฑ์ที่ใส่ของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและคำนึงสิ่งแวดล้อมด้วยเพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้ประทับใจและซื้อของที่ระลึกเพิ่มขึ้นเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย

9. ปัจจัยด้านความปลอดภัย จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านความปลอดภัยมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามปัจจัยหนึ่ง และเป็นปัจจัย 4 ที่มนุษย์ทุกคนต้องการที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวที่ใดก็ควรมีความปลอดภัย ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านความปลอดภัยนี้ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่พักผ่อน อาหาร พาหนะในการนำเที่ยว ผู้นำเที่ยว โครงสร้างอาคาร ความเพียงพอและการให้บริการของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจเมื่อมาท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกาม

10. ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การให้บริการของศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว มีผลต่อการท่องเที่ยวเล็กน้อย แต่อย่างไรก็ตามผู้เกี่ยวข้องควรคำนึงถึง ความสะดวก รวดเร็วของพนักงานให้ข้อมูลข่าวสาร และความง่ายในการเข้าถึงบริการ เช่น นักท่องเที่ยวมีปัญหาหรือข้อสงสัยใดๆ สามารถติดต่อศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวได้ง่าย ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวไม่ควรจะไกลจากสถานที่ท่องเที่ยวนัก และสุดท้ายการให้บริการของเจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูลก็มีส่วนให้นักท่องเที่ยวประทับใจและสนใจจะกลับมาท่องเที่ยวอีก

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามนั้น ผู้ศึกษาเสนอแนะว่า

1. ผู้สนใจควรจะศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศว่าปัจจัยใดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม เพื่อจะได้ทราบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความสนใจ ชอบหรือไม่ชอบสิ่งใด เมื่อได้ข้อมูลและควรนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลของนักท่องเที่ยวชาวไทย และนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงโบราณสถานเวียงกุมกามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่จะสร้างรายได้แก่ชุมชนและประเทศต่อไป

2. ผู้สนใจควรถามถึงระยะเวลาและฤดูกาลในการเก็บข้อมูลด้วย โดยควรเก็บข้อมูลตลอดปีเพื่อดูผลความแตกต่างระหว่างฤดูกาลว่ามีผลมากน้อยเพียงใดและควรดูสภาพแวดล้อมทั่วไปของต่างประเทศด้วยว่ามีผลทำให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด เช่น การทำสงครามระหว่างประเทศ หรือการมีโรคระบาดต่างๆ เกิดขึ้น อาจทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวน้อยลงการเก็บข้อมูลก็จะยากขึ้น